

Gránáteső és rock and roll

Ma is aknamezők között vezet az út a szlavóniai magyar falvakba: egy riportút pillanatait éltük át újra

„Csak akkor gondolok a halálra, amikor jelen vagyok másokén”, mondta Szentlászló védője 1991-ben a lövészárkokban.

Egy olyan évben, amikor Európa bűnére magyarokat öltek erre kényszerített magyarok.

Ha a háborúnak van íze, akkor az a kávénak és a gyorból lávaként feltörő savnak, a pálinkának és a többnapos mosdatlanság sójának az egyvelege. Régen éreztem ezt, de ahogy Észék után meglátom az aknamező mellett tébláboló tűzszereseket, úgy lépnek elém az emlékkockák, mint régi ismerősök egy szeretett kocsmában.

A mai Horvátország területén a magyarság már röviddel a honfoglalás után megszállta a Drávaközt, Eszék környékét a Vuka folyótól délre, valamint a Duna mentét Erdődtől Újlakig. Az évszázadok során a magyarság gyorsan beolvastotta a szláv népeiséget, és számuk tovább nőtt. Azonban a török előretörés következtében egyre több szerb és horvát menekült Szlavóniába, majd a mohácsi csata után elődeinkkel együtt vándoroltak tovább, észak felé. Szlavóniában csak a mocsarak környékén maradtak magyarok, így például Kórógyon is.

A magyarság az első osztrák katonai összeírás idején még mindig többséget alkotott a Drávaszögben, igaz, ezen sokat változtattak a háborús pusztítások, a járványok és az éhínség. A betelepítések folyamán, a 18. század végére Eszék és Vukovár környékén kialakult a terület hallatlanul vegyes etnikai képe. Később, a kiváló termőföldek csábításának engedve egyre többen érkeztek délről, s mindez ahhoz vezetett, hogy a horvátok és a szerbek többségbe kerültek: 1991-ben a horvátok voltak a legtöbben, de a szerbek létszámában ugyancsak megelőzték a magyarságot. Szlavóniában csak kevés falu, közöttük Kórógy és a később hőssé vált Szentlászló őrizte az ősök nyelvét és kultúráját.

A szentlászlói temetőben kopjafát találok, rajta néhány sor a faluért elesettek emlékeztet. A templom tornya már szépen fel van újítva, de a munkálatok még nem értek véget. Isten házában egyik felén csupaszok a téglák és láthatóak a lövésnyomok. A templom melletti kis tér szomorú látványt nyújt, ott márványtablán hasonló feliratot olvasok, mint a temetőben, de virág és koszorú nincs sehol. Az elpusztított faluban vagy tel-

jesen lerombolt, vagy új házakat látni. Egy helyen alig hisznek a fülüknek, amikor magyarul köszönök.

- Az államtól kapta a fiam ezt a házat - mondja a magyar férfi, aki egy tető nélküli romhalmaz közepén lapátol.

Szentlászlót vasúti töltés választja el a szerb Palacsától, ahol még ott a vörös csillag egy ház mellett. Utána Kórógyra hajtok, majd tovább, Szilasra, s pontosan ugyanott fordulok meg a kocsival, ahol 1999-ben megállítottak a szerb fegyveresek.

Furcsa nosztalgia ez, de valóban mélyen megható. Azokra gondolok, akik ezt az utat már nem tehetik meg...

... 1991. július 28-án jártam erre először. Útba ejtetük Bélylén Varga József éttermét. A Dunán át érkező csetnikekről beszélt, akik fejhez szorított fegyverrel kényszerítik a szerbeket a magyarok és a horvátok elleni harcra, a jugoszláv hadsereg bomlófélben lévő állapotáról szólt, a körbeaknázott laktanyákról, amelyekben tizenöt nap szabadságot ígértek mindenkinek, aki lelövi bajtársát szökés közben: megerősakolt horvát és magyar asszonyokat említett, akik a szerb partizánok áldozatai. A szokásos ijesztgetés - gondoltuk, aztán a híreket hiánytalanul megerősítette az észéki rádió magyar tudósítója, Krómer József és főnöke, a horvát Slavko Milas. - Ne menjetek Szentlászlóra és Kórógyra, mert az utak tele vannak orvlövészekkel, akik válogatás nélkül tüzelnek mindenre, ami mozog.

Szentlászló határában a horvát gárda és rendőrség emberei állítottak meg. Alig két kilométerre a szerb Adáról folyamatosan lötték a szentlászlói határt. A gárdisták sem ajánlották, hogy tovább menjünk Kórógyra, mert közben van Palacs, tele csetnikkel.

- Tulajdonképpen szerb-horvát háború ez, mind egyik nézi a maga érdekét, de mi magyarok is belesodródtunk - mondta Vecsei János. - Nem volt semmi bajunk egymással, most meg Palacs és Ada felől is lőnek. Nem tudom mi lesz, a tévében háromféle térképet is mutogatnak. Békét szeretnék, csak békét, tekintet nélkül arra, kik élnek egymás mellett. Palacsán még füstöltek a friss becsapódások nyomai. Goran Pavlovics lényegében elcibált a házához, amely kiégett, beomlott. Az ágyakon a takarók úgy hevertek, ahogy a belőlük kiugrott emberek hagyták őket. Az ajtón vérfolt. A ház padlóját borító romok közül Goran egy páncéltörő rakétalövedék hüvelyét húzta elő. A fürdőszobában műanyag pohárban megolvadt gőzkefék, a kisebbik szobában gyereklöve a

földön, a babák szétgurulva. A tévé bezúzva, nyilván a karabély tusával vertek oda. Fényképek a földön összetaposva. Az udvaron, a földig rombolt disznóólban még füstölgött az élve elégett disznó. A fűben Goran elégett magnókazettát talált: a sajátját. Kivette a tárat világháborús Thompson géppisztolyából, majd eldobta a Rolling Stones kazettát.

- Jó viszonyban voltunk a magyarokkal - mondta a polgármester, Djordje Subotić, s megkért, üdvözöljem Kórógyon komáját, Kántor Jánost. A jugoszláv hadsereg tankjai között jutottunk Kórógyra. A JNA mindig ott avatkozik a harcokba, ahol a csetnikek vesztesre állnak, mondták a horvátok. Az egyik katona, akivel szót váltottunk, magyar volt, Benedek Róbert, s ha parancsot kapott, magyarra kellett lőnie Kórógyon, Szentlászlón. Szilas már szerb falu: fegyvercsövet toltak az arcunkba, úgy zavartak vissza. Láttam a lövészárkokban a konyakosüvegeket, a szerbek tántorogtak a részegségtől.

- Úgy körül vagyunk zárva, hogy ha Eszékre akarunk menni, tizennyolc kilométer helyett százat kell megtennünk - mondta Kel József kórógyi polgármester. A pincékben alszunk, egy vagy két órát, félelemben. Ha támadnak, talán egy órát tudunk kitarítani, és aztán vége. Nem tudjuk, mit hoz a holnap...

...Én persze most már tudom, mit hozott a holnap. Eduardo barátom elmesélte, aki gárdista volt Szentlászlón.

- Palacsfa felől csetnikek bementek Szentlászlóra és lövöldöztek: hogy nem füstölgött a falu, az nem jelent semmit. A horvátok ellentámadásának a nyomait látátok Palacsán. Az volt az első akciók egyike. Aztán szeptember negyedikén körülzárták a falut, és megkezdődött a pokol. Akkor már bent voltam. Nyolc óra alatt 453 gránát becsapódását számoltam meg.

- A térdemen sérültem, kilenc órán át feküdtem egy árokban. Egy hullával takartam be magam. Mire megtaláltak, a lábam már üszkösödött, le kellett vágni - mondta Jerko, 22 éves horvát rendőr.

Aztán az újságírók is számolni kezdték a veszteségeiket. Először két osztrák fotós esett el, Nikola Vogl és Norbert Werner, őket egy szövetségi vadászbombázó géppuskázta le a ljubljana repülőtéren, aztán következett a német Egon Scotland, akit agyonlőttek Glina közelében. A háború végére ez a szörnyű számtan már közel járt a százhoz.

A szerbek 1991. június 19-én lőtték először a 748 lakosú Kórógyot, majd szeptember 25-én megérkezett a szerb ultimátum a falu feladására. Aznap 420 asszony, gyerek és idős ember hagyta el a települést. A nehéztüzérségi támadás fokozódása után további 128-an távoztak, mindössze hét öregember maradt ott, közöttük Szánki Szekeres János bácsi, akit aztán 1993-ban szerb fegyveresek agyonverték. Közben megindult a 800 éves Szentlászló támadása is, a falut magyarok, horvátok és a nemzetközi egység önkéntesei védték, majd 152 nap ostrom után az életben maradtak visszavonultak Eszékre.

Ezután Baranya-Szlavónia Szerb Krajina névvel létrejött a szerb közigazgatás, megkezdődött a lakosság üldözése, a terület kifosztása. A gettóban rekedteket rendszeresen kényszermunkára hajtották, mindennaposak voltak a fosztogatások, a kivégzések. Megszüntették a civil közigazgatást, bezárták az iskolákat. A daytoni megállapodást 1995. december 15-én írták alá, majd nem sokkal ezután Horvátország és Szerbia megkötötte az Erdődi Egyezményt, amelynek 14 pontja rögzítette a horvát Baranya, Kelet-Szlavónia és a Nyugat-Szerémség Horvátországhoz történő visszacsatolását.

A magyar határ felé veszem az irányt, mint ahogy az elmúlt évek alatt már olyan sokszor. Ahogy haladok, a szélvédőnek csapódó hópelyhek miatt úgy érzem, mintha úrhajóban ülnek, akár mint Luke Skywalker a Csillagok háborújában... Na tessék, még az űrben is háborúznak.

Legyen már ebből elég.

Lovász Lilla fotómónitáza